

Közigazgatás – rendészeti igazgatás – büntetőjog

BLASKÓ Béla

A rendészettudomány önálló – interdiszciplináris jellegű – tudományág. Több évtizedes – esetenként ellentétes érdekektől vezérelt –, a tudományosságra mit sem adó vitáktól kísérve született meg a MAB plénumának döntése. A rendészettudomány művelésére hivatott Rendészettudományi Doktori Iskola megalakulásának honi folyamatában időről időre szükségét látják annak megerősítését, hogy a rendészettudomány – jellegénél fogva – több tudományággal érintkezik, és vonatkozásában kiemelkedő jelentősége van a rendészettel „ölelkező” kriminológiai és (büntető)jogi kutatási területeknek is.

Bevezetés

A MAB 2012. október 26-án megtartott plénumülése a rendészettudományt új – önálló – tudományágként ismerte el.¹ A társadalomtudományok eme új tudományága – tekintettel inter- és transzdiszciplináris jellegére – egyszerre jelentheti a politika-, a szociológiai, a had-, a rendészet- és nem utolsósorban az állam- és jogtudományokat. Ez utóbbi vonatkozásában pedig *kiemelkedő jelentőséggel bírnak a rendészettel „ölelkező” kriminológiai és (büntető)jogi kutatási területek*. Ha a büntetőjog tételes jogszabályi anyagának alakulása, illetve tudományának, a büntetőjog-tudomány kialakulásának évszázados folyamata – honi és nemzetközi szinten – (egyébként természetes módon) egyáltalán nem nélkülözte – és mind a mai napig nem nélkülözi – a szakmai vitákat, ellentmondásokat, a különböző jogpolitikai koncepciókban testet öltő jó és „szerencsétlen” kompromisszumok megkötését, úgy ez hatványozottan igaz lehet a rendészet-tudományra.

A büntetőjog-tudomány a társadalomtudományok, ezen belül a bűnügyi tudományok közé tartozó önálló tudományág.² A büntetőjog-tudománynak önálló kutatási tárgya és módszere van. Kutatási tárgya: a büntetőjog, a büntetőjog központi jelenségei, a bűncselekmény, a bűnelkövető, a büntetőjogi jogkövetkezmény (a büntetés). A bűnügyi tudományok rendszere is a vizsgálati tárgy azonossága alapján alakult ki. Kialakulása, a fő részeivel (anyagi, eljárási és büntetés-végrehajtási) kapcsolatos tudományos ismeretek elkülönülése, önálló tudományággá érése hosszan tartó – a tudományos eredmények fokozatos felhalmozódásától, egymásra épülésétől, a tisztá-

1 2012/10/V/2. számú MAB (TÁG) határozat

2 Önálló tudománynak vagy tudományágnak kell tekinteni azt az ismeretrendszert, amelynek saját kutatási tárgya, területe és a kutatási tárgya által meghatározott sajátos módszere van.

zó elméleti vitáktól, a klasszikus/dogmatikus irányzat térhódításától, terjedésétől is függő – folyamat következménye. A bűnügyi tudományok körébe tartoznak azok az egymással szoros kapcsolatban lévő, egymást feltételező, kiegészítő tudományágak, amelyek „nem a büntetőjogot, hanem ahhoz kapcsolódó jelenségeket vizsgálják.”³ Ide-sorolhatók többek között például a kriminalisztika és a kriminológia.

A büntetőjog-tudomány nem azonos a büntetőjoggal. A büntetőjog büntető jogszabályok összessége, a büntetőjog-tudomány viszont a büntetőjogra vonatkozó – tudományosan igazolható – ismeretek, nézetek, elméleti tételek, fogalmi meghatározások rendszere. Ugyanakkor a büntetőjog, mint a büntető jogszabályok összessége, tárgya a büntetőjog-tudománynak. Közöttük összefüggések vannak, gondolati, eszmetörténeti előzményeik több tekintetben közösek, fejlődésüket pedig kölcsönhatásos viszonyok jellemzik. A büntetőjog hat a büntetőjog-tudományra, a büntetőjog-tudomány pedig a büntetőjog fejlődésére. A büntetőjog-tudományban évtizedek óta kialakult többségi felfogás szerint töretlennek tűnik a büntetőjognak mint jogágnak a társadalom életében (negyedszázada már mondhatjuk: jogállamban) betöltött feladata, szerepe.⁴ Ebben kifejezésre jut, hogy a büntetőjog alapvetően nem a társadalmi életviszonyokat szabályozó jogág. Az egyes magatartástípusokat meghatározva védi a más jogágak által szabályozott lényeges társadalmi életviszonyokat, elsődleges feladata az emberek közösségi együttélésének oltalma.

Azoknak a törvényszerűségeknek a feltárására, amelyek lehetővé tették a társadalmi jelenségek egy olyan elkülöníthető területe, mint a rendészeti igazgatás belső törvényszerűségeinek megismerését, először a jogtudományokon belül művelt közigazgatási jogtudomány „vállalkozott”.⁵ Figyelemmel arra, hogy a rendészet modern fogalmának alig több mint háromszáz éves a történelme,⁶ ez a „vállalkozás” már önmagában is jelentős haladásnak tekinthető ahhoz képest, hogy: „A polgári forradalmak előtti rendőrállam a jogilag nem kötött igazgatás állama volt, amelynek igazgatási szervei a »közjó«, a »közérdek«, a »minél nagyobb számú minél nagyobb boldogsága« jelszavak jegyében cselekedtek. Úgy azonban, hogy a közjó, közérdek tartalmát ők határozták meg.”⁷

Különösen a 19–20. század tudósainak⁸ elévülhetetlenek az érdemei (annak ellenére, hogy vizsgálódásaik korlátai kitapinthatóak) a rendőrség közjogi természetének megismerésével kapcsolatban. Nem csökkenteni érdemeiket (sőt!), ha figyelembe vesszük, hogy magának a közigazgatásnak az államhatalmi struktúráján (tekintettel a hatalommegosztás elméletére) belüli helye is folyamatosan tudományos viták tárgyát képezte. Itt most költői lenne a kérdés – hiszen úgy a nemzetközi, mint a honi szakirodalomban kitűnő szerzők sora igyekezett bemutatni –, hogy az előbbiek tükrében miként írható le az a folyamat, amelyben a közigazgatás egyik alrendszerként működő rendészeti igazgatás,

3 Kis et al. (2013) 28.

4 Lásd többek között: Békés et al. (1980) 8.; Nagy et al. (1998) 16.; Nagy (2008) 18.; Belovics et al. (2012) 18.; Blaskó (2013a) 68.

5 Finszter (2013b) 6.

6 Finszter (2002a) 18.

7 Szamel (1957a) 19.

8 Így például Otto Mayer, Karvasy Ágoston, Concha Győző, Kmety Károly, Tomcsányi Móric, Magyar Zoltán, Szamel Lajos, Katona Géza, Ivancsics Imre.

illetve tudományának, a rendészettudománynak az elméleti megalapozása, kategóriáinak kidolgozása lehetővé tette „bevett” tudományágként történő elismerését? Jelen dolgozatnak nem feladata e disputáknak, magának a folyamatnak a részletekbe menő ismertetése, érdemes azonban – közbevetőleg és röviden – utalni a büntetőjog honi klasszikusának, Csemegi Károlynak a sokat sejtető, idevágó álláspontjára.

„Sokáig szokás volt eme s még más számtalan baj ellen biztos orvoslatot, az ugynevezett »hatalmak felosztásában« keresni; melylyel, nézetünk szerint, a cél el nem éretik s melylyel csak annyi fejeztetik ki: hogy a különféle államformációk, az azokat kezelő egyéniségek között elkülönítve kezeltessenek s ezek egyike a másiktól függetlenné tétessék.”⁹ E 19. századi – sommás – vélemény a hatalommegosztásról ugyan az, hogy „a cél el nem éretik”, Csemegi ugyanakkor hozzáteszi: természetesen a „hatalmak” elkülönítése nemcsak kívánatos, hanem mellőzhetetlen feltétele annak, hogy az állam a kor igényeinek megfelelően oldja meg a feladatait. Azonban a „személyi, a külső elkülönítéssel a féktelenség nincs akadályozva;”¹⁰ Csemegi citált gondolatai már előre vetítették az általa – a bírói hatalom gyakorlásáról – kidolgozott törvény szellemiségét, amelynek 1. §-a kimondja: „Az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülönítettik. Sem a közigazgatási, sem a bírói hatóságok egymás hatáskörébe nem avatkozhatnak.”¹¹

A kitűnő közigazgatási jogász, Szamel Lajos álláspontja szerint: „Bizonyított tény, hogy sem az államhatalmi ágak egységének, sem megosztásának elmélete nem végezte el a hatalmi ágak (törvényhozás, bírászkodás, közigazgatás) meghatározását, legfeljebb »körüljárta« őket.”¹² Ezért aztán az egyes szerzők e fogalmakat igen eltérő tartalommal töltötték meg, rendszerint adottnak véve azokat.¹³ Szamel rögzíti: a *közigazgatás dolga a kormányzás*. E feladatát a törvényhozás és a bíróságok által körülírt területeken végzi. A törvényhozás a közigazgatás vonatkozásában „legfeljebb” irányítói, felügyeleti, illetve ellenőrző szerepet tölthet be.¹⁴ Napjainkban már aligha kérdőjelezhető meg, hogy a jogállam – a hatalommegosztás elvéből eredő¹⁵ – végrehajtó funkcióit az államigazgatást (alapvetően a hatósági jogalkalmazó tevékenységével) és az önkormányzati igazgatást (alapvetően a helyi közszolgáltatások helyi biztosítása során gyakorolt hatásköreivel) magában foglaló *közigazgatási rendszer* látja el.

Figyelemre méltó Szamel Lajos – a rendészetről is szóló – szkeptikus megállapítása: „A jogállamisággal (és ugyanúgy a rendészettel) nem az a gond, hogy nem lenne definiálva, hanem az, hogy érvényes rájuk a *quot capita, tot sententiae...* tétele.”¹⁶ Majd más-hol így ír: „A rendészet fogalmáról a tiszta kép alkotását nehezíti továbbá az is, hogy számos közigazgatási ágazatban a megvalósító és a rendészeti tevékenység – gyakorta szervezetileg is – egybefonódik (például: engedély kiadása, valamint annak szankci-

9 Csemegi (1904) 96.

10 Uo. 97.

11 1869. évi IV. törvénycikk

12 Szamel (1988) 695.

13 Uo.

14 Szamel (1957) 19.

15 Lásd Magyarország Alaptörvénye: „ALAPVETÉS C) cikk (1) A magyar állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik.”

16 Szamel (1992b) 506.

óként felfüggesztése vagy visszavonása). Végül az is megtévesztő, hogy tisztán vagy priméren rendészeti szervek nem ilyenekként vannak nevesítve, hanem másként, így különösen felügyeletökként vagy intézetekként.”¹⁷

Persze aztán ő is ad definíciót, amely szerint a „rendészet az az állami tevékenység, amely a közrend megzavarásának megelőzésére, a közvetlenül zavaró magatartás megakadályozására és a megzavart rend helyreállítására irányul.”¹⁸ Leszögezi, hogy *a rendészet eredetileg közigazgatási tevékenység volt, és mindmáig az is maradt*, s helye csak a végrehajtó hatalom rendszerében, és azon belül a közigazgatásban jelölhető ki.¹⁹ Nem tárgya a dolgozatnak Szamel fenti – a fogalmi sokszínűsége, tisztaságra vonatkozó állításainak – igazolása. Szükségesnek tartom azonban a rendészetnek és a bünygyi tudományoknak, ezen belül a büntetőjognak a rendészettudomány interdiszciplináris tudományterületéhez való kapcsolódási pontjainak értékelése szempontjából, hogy az alábbi (rendészetről adott) fogalmakat is szemügyre vegyük.

A rendészet a közigazgatás azon területe, amelynek társadalmi rendeltetése a közrend és a közbiztonság megóvása a jogellenes emberi magatartásokkal szemben.²⁰ Lényegét tekintve – a fentinek nem ellentmondva – határozza meg Finszter azt, hogy: „A rendészet tehát működését tekintve rendészeti igazgatás, amelynek a szervezetét a fegyveres szervek alkotják, és hatósági felhatalmazását a rendészeti jogszabályokból meríti.”²¹ Hozzáteszi még, hogy a rendészeti igazgatás a törvényben nevesített fegyveres szervek szakirányú és szervi működésének foglalata.

Ugyancsak Finszter szerint: „A rendészet a közigazgatásnak azon ága, amelynek társadalmi rendeltetése

- először a jogellenes emberi magatartásokból származó veszélyek elhárítása legitim erőszak alkalmazásával,
- másodszor pedig a bűnüldözés, az állam büntetőjogi igényét magalapozó nyomozás lefolytatása, a büntető igazságszolgáltatás előkészítése.”²²

Ez utóbbi meghatározás egyértelműen utal a *közbiztonsági és a bünygyi rendőrség* tevékenységére, amelyek a rendészet két „nagy” területeként értelmezhetőek. A rendészeti munkamegosztás e két nagy ágazatát pedig az köti össze, hogy mindkettő olyan, a társadalom biztonsági szükségletét szolgáló hatósági tevékenység, amely a jogellenes emberi magatartásokkal szemben óvja a társadalmat.²³ Úgy a közbiztonság védelméhez, mint a múltban elkövetett jogsértések bizonyításához nélkülözhetetlen rendészeti funkciók a legitim erőszak monopóliuma, valamint az információszerzés.

A rendészet közbiztonsági tevékenysége közigazgatási hatósági eljárásban testesül meg. Jogi alapjait a közbiztonság anyagi joga, formáját pedig a közigazgatási hatósági

17 Szamel (1992c) 5.

18 Szamel (1992b) 507.

19 Uo.

20 Balla (2000) 18–21.

21 Finszter (2014) 14.

22 Finszter (2002) 13–15.

23 Napjainkban ugyanakkor egyre inkább előtérbe kerülnek az állami, illetőleg önkormányzati rendészeti szervek mellett – természetesen ezek primátusát nem megkérdőjelezve – a magánbiztonsági piac szereplői. Lásd Madai (2013) 232–234.

eljárási jog teremti meg.²⁴ Az erőszak a legitimitását a közigazgatási jogból meríti, az alkalmazás korlátjait a jog határozza meg, az utasítás kiadásáért, illetve annak végrehajtásáért – az ezekből eredő büntetőjogi következményekért – a rendészeti szerv illetékes tagja felelősséggel tartozik. Nem tekinthető azonban a rendészeti hatalom kizárólagos forrásának a jogi felhatalmazás, mert van egy másik eredete is, nevezetesen: a közösségnek a közbiztonság iránti szüksége.²⁵

A közigazgatás tudományának művelői, a rendészet elméletének tudományos megalkotását felvállaló kutatók – akiknek köréből és forrásmunkáikból (megengedem) kissé talán önkényesen válogattam²⁶ a fenti néhány gondolat felvillantása során – elévülhetetlen érdemeket szereztek abban, amelyre korábban már utaltam, vagyis megtörténhetett és meg is történt a rendészet tudomány önálló – a büntetőjog tudományához képest újabb – tudományágként való elismerése. Ezzel egyúttal elismerték azt is, hogy a rendészet tudománynak is önálló kutatási tárgya és módszere van. Mint fogalmának formai meghatározása mutatja, a „rendészet tudomány önálló tárgya a rendészeti igazgatás, mint az egyéb társadalmi komplexumoktól elkülönülő rendészeti rendszer, és a más társadalomtudományok által kifejlesztett metodikáktól különböző, a kutatási tárgy tanulmányozására alkalmas módszertan.”²⁷

A rendészet – amelynek működési terepe a rendészeti igazgatás²⁸ – büntetőjoggal meglévő kölcsönhatása kimutatható. Amennyiben a jogalkotó értékelése (felismerése) szerint valamilyen emberi magatartás társadalomra veszélyességének súlya indokolja, az állam jogpolitikai, illetve az ennek részeként érvényesülő büntetőpolitikai elveinek mentén a jogalkotás megkezdődik az adott magatartás büntetendővé nyilvánítása érdekében (vagy a büntetés szigorítása miatt) szükséges lépéseket. Napi aktualitást ad az iméntieknek például az illegális migrációval összefüggő – a Btk. módosítását célzó²⁹ – kormányzati elképzelések napvilágra kerülése.³⁰

Az egyes magatartástípusok kriminalizálása alapvető eredője a rendészeti tevékenységnek, amely viszont a működése során észlelt társadalomra veszélyes, közösségellenes cselekmények felismerésével iránymutatásul szolgálhat a büntető politikának. A fentiekkel összefüggésben a leghatározottabban kijelenthető, hogy *a rendészet tudomány 21. századi, önálló tudományágként történő honi elismerése egyúttal kifejezésre juttatja azt is, hogy a bűnmegelőzés, a bűnüldözés és a közbiztonság fejlesztésében – az inter- és transzdiszciplináris jelleggel bíró – rendészet tudományi doktori iskola alapvető rendeltetését tölthet be.*

24 Finszter (2002) 14.

25 Uo. 18.

26 A szerző jelen tanulmányban – alapvetően – a rendészet tudomány honi művelőinek köréből kiemelt szerzők álláspontjára koncentrált. Később, a folytatásban kívánja feldolgozni a témakör egyébként szerteágazó (de releváns) nemzetközi szakirodalmát.

27 Finszter (2014) 5.

28 Finszter (2014) 14.

29 A tanulmány szerkesztőségbe történő leadását követően hirdették ki a 2015. évi CXL. törvényt (az egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról).

30 Amelyekkel kapcsolatban – vélhetően – jelentős szakmai viták kibontakozására lehet számítani.

A 20. század első felében önálló, a közigazgatástól – mai értelemben véve – márkánsan elkülönülő rendészeti igazgatásról még nem lehet beszélni. Ezért is figyelemreméltó témánk szempontjából az az álláspont, amelyet a büntetőjog és a közigazgatás kapcsolatáról Balás P. Elemér képviselt. Szerinte *a büntetőjog és a közigazgatás közötti kapcsolat „kétségtelenül megvan”. Az anyagi büntetőjog érvénye múlhatatlan előfeltétele a közigazgatás sikeres működésének*, mert nem lehet mindent kényszerrel, közvetlen hatósági cselekvéssel elintézni. *A közigazgatás jelentősége is fellelhető az anyagi büntetőtörvény gyakorlati érvényesülése szempontjából.* A közigazgatásra vonatkozó büntető rendelkezések révén a közigazgatásnak és a büntetőjognak közvetlenül is több jelentős érintkezési pontja van. Balás P. kiemeli, hogy több olyan büntető jogszabály van, amelyek a közigazgatást ért jogellenes támadások ellen nyújtanak védelmet. Jelentős a száma azoknak a büntető jogszabályoknak is, amelyek „a közigazgatás alkalmazotainak köteleességszerű működését büntető jogkövetkezmények kilátásba helyezésével igyekszik biztosítani.”³¹

Előadásában – amint erre külön felhívja a figyelmet – nem is tárgyalja az anyagi büntetőjog és a közigazgatás kapcsolatának minden részét. Az anyagi büntetőtörvényeknek csak azon problémáit elemzi, amelyek a közhivatalnok vonatkozásában sajátos jelentőséggel bírnak. Az általa felvetett témakörökben mai nézőpontból is található aktualizálható megállapítások. A következőkben a közigazgatási jog, a rendészet, illetve az anyagi büntetőjog területeit érintően – a teljesség igénye nélkül –, jelzésszerűen utalok a szóban forgó tudományágak érintkező, szükségszerűen komplex megközelítést igénylő (konkrét) kutatási felületeire.

A rendvédelmi eljárások azon szakasza, amely a jogellenes állapot felszámolása és a tettes kézre kerítése után indul, nem csupán eszközeiben, de céljaiban is különbözik a rendvédelmi hatósági funkciók egyéb megjelenési formáitól. Ebben az esetben a cél már nem a megsértett közrend helyreállítása, hanem az állam büntető igényének érvényesítése. *Ezen eljárások tárgya a szabálysértés, illetve a bűncselekmény, formája a szabálysértési, avagy a büntetőeljárás, eszköze pedig a bizonyítás.*³² A rendészeti tevékenység szükségszerű eleme – akár a prevenció, akár a jogsértések megszüntetése, felderítése során – a rendészeti szervek együttműködése.³³

31 Balás P. (1936) 278.

32 Finszter (2002) 15.

33 A rendészeti tevékenységre és az együttműködés lehetőségeire – Hajdúböszörmény példáján keresztül – lásd Madai (2014) 281–294.

A jogrend egységéből következik, hogy nem jogellenes – Btk.-beli tényállás kimerítése esetén sem – annak a magatartása, aki a kötelességét teljesíti.³⁴ A jogalkalmazás juttatja érvényre azt a jogpolitikai értékelést is, amely szerint, ha valaki például a jogszabályban leírt kötelességét teljesíti, magatartása akkor sem büntetendő, ha közben valamilyen sérelmet okoz.³⁵

A hatósági vagy szolgálati (hivatásbeli) kötelesség teljesítése és jog gyakorlása során egyes hivatások gyakorlói olyan cselekmény végrehajtására is jogosultak, illetve kötelezettek, amelyek mások életét, testi épségét vagy vagyonát sértik, illetve veszélyeztetik. Az ilyen cselekmények társadalomra veszélyességét magának a tevékenységnek a társadalmi hasznossága zárja ki.

Szolgálati feladataik ellátása közben nemcsak a rendőrség, hanem például a vám-és pénzügyőri (NAV) és a büntetés-végrehajtási szervek tagjainak is *sok esetben olyan kényszerintézkedéseket kell foganatosítaniuk, amelyek alkalmazása az erre való jogosultság hiányában bűncselekményeknek minősülnének*. Ebben a körben is – az Alaptörvényre való tekintettel – alapvetően az 1998. évi XIX. törvény (a büntetőeljárásról) (ezután: Be.) tartalmazza a jogszabályi engedélyt. Emellett – a jogállamiság követelményeinek eleget téve – külön törvények szabályozzák az itt tárgyalt jogok és kötelezettségek vonatkozásában érintett szervek tagjaira vonatkozó speciális rendelkezéseket. Így például:

- A 1994. évi XXXIV. törvény (a Rendőrségről) (ezután: Rtv.) VI. Fejezete („A kényszerítő eszközök”) ismerteti a rendőrök által alkalmazható egyes kényszerítő eszközöket, illetve alkalmazásuk feltételeit. Idetartozik például a testi kényszer, a bilincs, a vegyi eszköz, az elektromos sokkoló eszköz, a rendőrbot, a kardlap, illetőleg más eszközök, a szolgálati kutya, az útzár, a csapaterő alkalmazása, a lőfegyverhasználat és a tömegoszlatás.
- Az Rtv. VII. Fejezete („Titkos információgyűjtés”) felhatalmazást ad a rendőrségnek arra, hogy a bűncselekmény elkövetésének megelőzése, megakadályozása, felderítése, megszakítása, az elkövető kilétének megállapítása, elfogása, körözött személy felkutatása, tartózkodási helyének megállapítása, bizonyítékok megszerzése, a bűncselekményből származó vagyon visszaszerzése, valamint a büntetőeljárásban részt vevők és az eljárást folytató hatóság tagjainak, az igazságszolgáltatással együttműködő személyek védelme, valamint az e törvényben meghatározott költségvetési szervek bűnmegelőzési, bűnfelderítési célú ellenőrzése érdekében – törvény keretei között – titokban információt gyűjthet.
- A Be. 162. § (3) bek. előírja: a rendőr, illetőleg a nyomozó hatóság az érintett személyt az elővezetést elrendelő határozatban megjelölt helyre kíséri, ennek érdekében a rá irányadó törvény szerint szükség esetén kényszert és más intézkedést alkalmazhat.

34 Blaskó (2013) 252–254.

35 A tanulmány kereteit szétfeszítette volna, ezért nem lehetett célunk a soron következő pontokban érintett kérdések vonatkozásában – esetleg – felelhető büntetőjogi (büntetőjog-tudományi) és a közigazgatási (közigazgatás-tudományi), illetve rendészeti (rendészettudományi) értékelés konfliktusának, ugyanígy a rendészeti, valamint büntetőjogi megközelítés különbözőségének bemutatása, továbbá *de lege ferenda* javaslatok felvetése. Amennyiben az iméntiekkel kapcsolatos nézetek (akár a korábbi évekből megismert érvelések, akár újabb gondolatok mentén történő) ütköztetése a szakma, illetve a tudomány művelőinek részéről megjelenik, célunkat részben már elértük.

- A 2010. évi CXXII. törvény (a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról) az egyes kényszerítő eszközök alkalmazásainak szabályairól szóló 38–45. §§-ai említik például a testi kényszer, a vegyi eszközök, az elektromos sokkoló eszköz, illetőleg más eszközök, illetve a szolgálati kutya, a bilincs alkalmazását, az útzár telepítését, valamint a lőfegyverhasználatot.
- Az 1995. évi CVII. törvény (a büntetés-végrehajtási szervezetről) IV. Fejezete („A kényszerítő eszközök”) meghatározza a szervezet hivatásos szolgálati viszonyban lévő tagjai által igénybe vehető kényszerítő eszközök alkalmazásának közös szabályait, valamint az egyes kényszerítő eszközöket (ezek például a testi kényszer, a bilincs, a könnygáz, az elektromos sokkoló eszköz, a gumibot, a szolgálati kutya és a lőfegyverhasználat).
- Az 1997. évi CLIX. törvény (a fegyveres biztonsági őrsegről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról) 10. §-ában meghatározottak szerint a fegyveres biztonsági őr szolgálatának jogszerű teljesítése során jogosult és köteles például igazoltatni, ruházatot, csomagot átvizsgálni, testi kényszert, pórázon vagy anélkül, szájkosárral vagy anélkül szolgálati kutyát alkalmazni, vegyi vagy elektromos sokkoló eszközt, rendőrbotot, illetve lőfegyvert használni.
- A 2011. évi CLXV. törvény (a polgárőrségről és a polgárőr tevékenység szabályairól) 16. §-ában meghatározottak szerint tarthat magánál és használhat vegyi eszközt szolgálat ellátása során a polgárőr.
- Az 1999. évi LXIII. törvény (a közterület felügyeletről) a felügyelői intézkedések körében teszi lehetővé a felügyelőnek az igazoltatási, bírságolási jogosultságot.
- Az 1997. évi CLIV. törvény (az egészségügyről) a járványügyi hatóság tagjait tartalmazza fel olyan jogosultságokkal (különösen a járványügyi tevékenység keretében), amelyek révén Btk.-ba ütköző cselekmények sora valósulhatna meg. Például:
 - Az egészségügyi hatóság az egészségügyi törvényben foglaltak szerint korlátozhatja az egyén személyes szabadsághoz való jogainak gyakorlását és a betegek jogait, valamint kötelezheti a természetes és jogi személyeket, továbbá a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezeteket az egészségügyi törvényben meghatározott intézkedések tűrésére, illetve megtételére.
 - Járványügyi érdekből az egészségügyi hatóság elrendelheti a lakosság egészének, a lakosság egyes csoportjainak, egy meghatározott terület lakosságának, munkahelyi, családi vagy más közösség tagjainak, külföldről érkező személyeknek, fertőző beteggel vagy fertőzöttel érintkezett személyeknek a kötelező szűrővizsgálatát.
 - Orvosi vizsgálatot köteles kezdeményezni az, aki saját magán vagy a gondozásában álló személyen fertőző betegség tüneteit észleli vagy erre utaló gyanúja van. Akit az orvos fertőző betegség gyanúja miatt orvosi vizsgálatra berendelt, köteles a vizsgálaton megjelenni. Amennyiben a betegsége miatt a vizsgálaton nem tud megjelenni, köteles a tartózkodási helyén a vizsgálatnak alávetni magát, a szükséges laboratóriumi vizsgálatokhoz vizsgálati anyagot szolgáltatni,

illetve azok vételét lehetővé tenni, alávetni magát a gyógykezelésnek, ideértve a megelőző gyógyszeres kezelést is, s betartani az orvosi utasításokat.

- A fertőző betegségben szenvedő személyt otthonában, tartózkodási helyén vagy egy fekvőbeteg-gyógyintézet fertőző osztályán, illetve a kijelölt egészségügyi intézményben el kell különíteni. Egyes – az egészségügyért felelős miniszter rendeletében meghatározott – fertőző betegségekből szenvedő személyeket kizárólag fekvőbeteg-gyógyintézet fertőző osztályán, illetve kijelölt egészségügyi intézményben lehet elkülöníteni, illetve gyógykezeltetni.
- Járványügyi megfigyelés és járványügyi zárlat alá helyezhető az, aki meghatározott fertőző betegségben szenvedő személlyel érintkezett, és feltehetően maga is a betegség lappangási szakaszában van. Az egészségügyi hatóság eme határozata jogorvoslatra való tekintet nélkül azonnal végrehajtható.
- Az egészségügyi hatóság a kórokozó-hordozót a kórokozó-hordozás időtartamára járványügyi ellenőrzés alá helyezheti.
- A betegségeket terjesztő vagy egészségügyi szempontból káros, külön jogszabályban meghatározott rovarok és rágcsálók irtásáról a terület, épület tulajdonosának, illetve kezelőjének rendszeresen gondoskodnia kell. A terület, illetve épület használói kötelesek tűrni az irtást.
- Az emberi test felszínén, illetve felhámjában élősködő ízeltlábúak irtásának, illetve a ruhanemű fertőtlenítésének tűrésére köteles az érintett személy.
- Járvány esetén korlátozható vagy megtiltható minden olyan intézmény működése, illetve rendezvény és tevékenység, amely a járvány terjedését elősegítheti, az egyes területek közötti személyforgalom, élőállat- vagy áruszállítás, az egyes területek lakosainak más területek lakosaival való érintkezése, az egyes területek elhagyása, egyes élelmiszerek árusítása, fogyasztása, az ivóvíz fogyasztása, illetőleg meghatározott állatok tartása. Az egészségügyi hatóságnak eme határozata jogorvoslatra való tekintet nélkül azonnal végrehajtható.

A büntetőjog és a közigazgatási jog komplex, összefonódó – a rendészettudományi kutatásoknak is tárgyául szolgáló – szabályozását jól szemlélteti a parancs teljesítésének (vagy megtagadásának) problematikája, amely korántsem új keletű, koronként változó hangsúlyok jellemezték. Ennek érzékeltetésére itt előbb a hivatali kötelesség teljesítésével egyébként összefüggő, a rendőrség fegyverhasználati jogára, majd a parancsra történő löfegyverhasználatra vonatkozó rendelkezéseket sorolom fel.³⁶

- Balás P. korábban már felhívott előadásában szól arról, hogy az 1932. évi XIII. törvény cikk (a m. kir. rendőrség fegyverhasználati jogáról) felhatalmazása alapján „a m. kir. rendőrségnek fegyverviselésre jogosult tagja vagy közege hivatásának jogszerű teljesítése közben fegyvert használni jogosult.” Ezek közül különösen kiemelendőnek tartotta „a büntetőjog és a közigazgatás kapcsolata szempontjából” a súlyos bűncselekmény elkövetésének „meggátlása” végett, illetve a közbiztonság érdekében szükséges, hatóság által elrendelt, „néptömeg” szétosztatására irányuló fegyverhasználatot.

³⁶ Blaskó (2013) 248–251.

Napjainkban a rendőrség lőfegyverhasználatát szabályozó normák rendszere,³⁷ a lőfegyver használójára vonatkozó magatartási szabályok – a tárgyban keletkezett alkotmánybírósági határozatokkal³⁸ – a jogállamiság követelményének megfelelően, *több jogágot és a rendészetet egyaránt érintően biztosítják*, hogy életétől senkit ne lehessen önkényesen megfosztani.³⁹ Nem lehet önmagában csak azzal elégségesen indokolni az emberi élet elvételét, hogy – egyébként beláthatóan – úgy a közbiztonság védelméhez, mint az igazságszolgáltatás eredményességéhez alapvető alkotmányos érdekek fűződnek.

A rendőrségről szóló törvény leszögezi, hogy „A rendőrt a lőfegyverhasználati jog – a jogos védelem és a végszükség esetein kívül – az e törvényben foglaltak szerint illeti meg.”⁴⁰ Itt a *közigazgatási jog* területére eső rendészeti jellegű szabályról van szó. Az előbbi törvényhely egyértelművé teszi, hogy jogos védelmi és végszükségi helyzetben a rendőri lőfegyverhasználatot a Btk. jogos védelemre, illetve végszükségre vonatkozó szabályai⁴¹ szerint kell megítélni. Itt *büntetőjogi normáról* van szó. A lőfegyver használatára vonatkozó normák – például: „A lőfegyverhasználat során a lövést lehetőleg végtagra kell irányítani”⁴² – pedig egyértelműen *rendészeti igazgatási* (egyébként a norma címzettjének *konkrét magatartást* előíró) szabályok.

- „A rendőr köteles a szolgálati beosztásában meghatározott feladatait a törvényes előírásoknak megfelelően teljesíteni, az előjárója utasításainak – az e törvényben foglaltak figyelembevételével – engedelmességgel, a közbiztonságot és a közrendet, ha kell, élete kockáztatásával is megvédeni.”⁴³ A *büntetőjog és a közigazgatási jog* – látszólagos – párhuzamosságot mutat, annyiban mindenképp, hogy a BM-rendelet (részben) megismétli a Btk. 130. §-ában („Az előjáró parancsa”) írtakat.⁴⁴ Láthatjuk ezt, ha a 46. § (4) bekezdését,⁴⁵ valamint a Btk. vonatkozó részeit (az elkövető büntethetőségét kizáró rendelkezéseiről) egybevetjük. Utóbbi szerint: „(1) Nem büntethető a katona a parancsra végrehajtott cselekményért, kivéve, ha tudta, hogy a parancs végrehajtásával bűncselekményt követ el. (2) A parancsra elkövetett bűncselekményért a parancsot adó is tettesként felel, ha a katona tudta, hogy a parancs végrehajtásával bűncselekményt követ el, egyébként a parancsot adó közvetett tettesként felel.”⁴⁶

37 Lásd pl. Alaptörvény, Rtv., 2012. évi C. tv. (ezután: Btk.), 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet

38 Lásd pl. 9/2004. (III. 30.) AB határozat

39 Alaptörvény II. cikk

40 Rtv. 52. § (1) bek.

41 Btk. 21–23. §§

42 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet (ezután: Szolg. szab.) 47. § (1) bek.

43 1994. évi XXXIV. tv. 11. § (1) bek.

44 A félreértések elkerülése végett: a rendőr büntetőjogi vonatkozásban a katona fogalma alá esik. [Btk. 127. § (1) bek.]

45 Szolg. szab. 46. § (4) bek.: „Szolgálati előjárója parancsára a rendőr köteles a lőfegyverét használni. A lőfegyver parancsra történő használatának jogszerűségéért a parancsot kiadó szolgálati előjáró a felelős. E parancs végrehajtása csak akkor tagadható meg, ha a rendőr tudja, hogy a lőfegyver használatával bűncselekményt követne el.”

46 Btk. 130. §

Büntetőjogi felelősséggel tartozik a katona a jogszerű parancs nem teljesítése esetén. Ez fejeződik ki a Btk. 444. §-ában írt parancs iránti engedetlenség tényállásában, így aki a parancsot nem teljesíti, vétséget követ el. Amennyiben a katona bűncselekmény elkövetésére kap parancsot, felelőssége azon múlik, tudta-e vagy sem, hogy a parancs végrehajtásával bűncselekményt követ el. A katona nem büntethető a parancsra végrehajtott cselekményért, kivéve, ha tudta, hogy a parancs végrehajtásával bűncselekményt követ el. A katona a kivétel körében „jogismerettel” rendelkezik. Abban az esetben, ha a katona kifejezetten tudta, hogy az előljáró parancsának végrehajtásával bűncselekményt követ el, a katonát és a parancsot adó előljárót is önálló tettesként kell felelősségre vonni. Így fordulhat elő az a sajátos helyzet, amikor a parancsra történt elkövetés esetében ugyanannak a bűncselekménynek egyszerre két önálló tettese van.

Kutatás tárgya lehet – a büntetőjoggal érintkezően – az ún. közigazgatási büntetőjog is. Per definitionem: „A közigazgatási büntetőjog azon normák összessége, amelyek a közigazgatási szervek hatáskörébe adott büntető szankciók alkalmazásának feltételeit határozzák meg.”⁴⁷ *A közigazgatási büntetőjog a közigazgatási joghoz kötődik, de a felelősségre vonás, valamint a szankcionálás a büntető anyagi jog elveinek vonzáskörzetében marad.* A közigazgatási büntetőjog – a közigazgatási jog és a büntetőjog határmezsgyéjén – számos vegyes jogi specialitással működik. A szabálysértési szabályozás kivételével a magyar jogban a közigazgatási represszió kodifikációs káosszá, a törvényi garanciákat nélkülöző hatósági „precedensrendszerre” deformálódott.⁴⁸

Egyetértve az imént említett „kritikával”, a belőle vonható következtetésekkel ehelyütt nem kívánok részletesebben foglalkozni. Azonban a tárgyalt rendszerhez tartozó szabálysértési joggal összefüggésben – több alapvető kategóriára utalva – említést kell tennem ezek büntetőjogi megalapozottságáról. A 2012. évi II. törvény (a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről) (ezután: Sztv.) rendelkezései – nagyfokú tartalmi azonosság mellett – veszik át például a szándékosság, gondatlanság, felbujtó, bűnsegéd, büntethetőséget kizáró ok kategóriáit.

Egyik kutatási területem, a büntető anyagi jogi bűnösség dogmatikai kérdéseinek értelmezési tartománya „fedésbe” hozható az Sztv.-ben megjelenő – imént említett – szándékossággal, illetve gondatlansággal. Ez többet jelent annál, mint hogy a Btk. „csak” definiálja (az Sztv. nem, hanem azonos tartalommal veszi át) ezeket a fogalmakat, annyiban, hogy: „Szándékosan követi el a bűncselekményt, aki cselekményének következményeit kívánja, vagy e következményekbe belenyugszik”; illetve: „Gondatlanságból követi el a bűncselekményt, aki előre látja cselekményének lehetséges következményeit, de könnyelműen bízik azok elmaradásában, vagy cselekménye lehetséges következményeit azért nem látja előre, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztja.”⁴⁹ Hiszen, mint látható, e törvényhelyek nem a szabálysértés, hanem a bűncselekmény szándékosságáról, illetve gondatlanságáról rendelkeznek.

47 Kis et al. (2007) 7.

48 Uo. 7–8.

49 Btk. 7–8. §§

Arról van szó, hogy a szabálysértési jog jogalkalmazói gyakorlatában a szándékosságot, illetve a gondatlanságot akként kell értelmezni, ahogy azt a büntetőjog-tudomány alakította, alakítja. E helyzet „pikantériája” többek között abban is tetten érhető, hogy a szabálysértési jog a bűnösség kapcsán olyan fogalom párral „operál”, amely a szándékosságban és gondatlanságban testet öltve, a bűncselekménynek is fogalmi eleme. Tovább árnyalja a képet, hogy a „modern büntetőjog-dogmatikai gondolkodásban és a különböző szerzőknél a bűnösség problémája két relációban jelentkezik. Egyrészt a bűncselekménytannal kapcsolatos felfogásokban mint önálló kritérium, másrészt az általános törvényi tényállás fogalmi rendszerében az alanyi oldalon, mint a szándékosság és a gondatlanság gyűjtőfogalma.”⁵⁰

A Btk. Különös Részének, illetve a rendészetnek a közigazgatás különböző ágazataiban megmutatózó – eltérő mértékű – mozgástere párhuzamba hozható. Így az ide vonható területek is – tekintettel a rendészettudomány interdiszciplináris jellegére – a kutatás tárgyát képezhetik. Az említett párhuzamra a Btk. Különös Rész Fejezetekre tagolt szerkezeti egységeinek, illetve az egyes különös törvényi tényállásoknak az elnevezéséből is következtetni lehet.⁵¹ Példaként a Btk. közlekedési bűncselekményeket szabályozó XXII. Fejezetét emelem ki. Itt a közlekedés biztonságához és az élethez, testi épséghez, egészséghez fűződő társadalmi érdek szorosán összefonódik. Maga a védett jogi tárgy is komplex. Egyrészt a közlekedés biztonságához, másrészt az élet, testi épség védelméhez fűződő társadalmi érdek. Emellett a fejezet deliktumainak sajátos – a büntetőjogon túlmutató –, interdiszciplináris vonása, hogy a jogalkotó szinte minden tényállásban keretdiszpozíciót alkalmaz. Arra ugyanis, hogy az elkövető milyen konkrét szabályszegéssel valósította meg a bűncselekmény törvényi tényállását, igazgatási normában (a KRESZ-ben vagy más szakmai szabályban, műszaki leírásban) találunk magyarázatot.

A rendészettudomány interdiszciplináris jellege egyértelműen testet ölt a külföldiekre (alapvetően: a harmadik ország állampolgáira) vonatkozó büntetőjogi, illetve szabálysértési jogi rendelkezésekben. Az említett körbe sorolom egyebek között a kiutasítást,⁵² illetve a jogellenes tartózkodás elősegítése,⁵³ a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés⁵⁴ és a harmadik országbeli állampolgár jogellenes foglalkoztatása⁵⁵ bűncselekményeket, valamint a tiltott határátlépést és az úti okmánnyal kapcsolatos szabálysértést.⁵⁶ *A felsoroltak mindegyike vonatkozásában kétségek nélkül adottak a rendészeti kapcsolódási pontok is, amelyek részletezésétől ezúttal eltekintek.*

50 Blaskó (2001) 47.

51 Lásd például az egészségügyi, egészséget veszélyeztető (ezen belül a kábítószerrel összefüggő), az emberi méltóság és az alapvető jogok elleni, a közlekedési (ezen belül vasúti, légi, vízi), a környezet és természet elleni, a hivatali, a közbiztonság, a köznyugalom, a közigazgatás rendje elleni, valamint a tiltott adatszerezés és információs rendszer elleni deliktumokat.

52 Btk. 59–60. §§

53 Btk. 354. §

54 Btk. 355. §

55 Btk. 356. §

56 Sztv. 204. §

Kiemelésre érdemes azonban – a büntetőjogon jóval túlmutató jellege miatt – az állam büntetőjogi igényének érvényesítésével (illetve elmaradásával) összefüggő, több jogterületet – a rendészeti igazgatást, a büntetőjogot, a szabálysértési jogot, a büntető-eljárási jogot és az EU-jogot is – érintő, így összetett kérdésként felvetődő, a harmadik országbeli állampolgárok EU-tagállamok területére történő beléptetésének szabályozási metódusa. Ez lehetőséget biztosít az illetékes rendészeti szerv számára, hogy a Magyarország területére hamis vagy hamisított úti okmánnyal (vízummal vagy tartózkodási engedéllyel) belépni szándékozó harmadik ország állampolgárával szemben megtagadják a beléptetést.

A beléptetés megtagadására csak abban az esetben kerülhet sor, ha annak indokait pontosan megjelölik. A döntést a nemzeti jog által felhatalmazott hatóság hozza meg. A döntés azonnal végrehajtható. A beléptetés megtagadásáról szóló, megalapozott döntést a „Beléptetés megtagadása a határon” elnevezésű formanyomtatványon kell közölni, amelyet a nemzeti jog által a beléptetés megtagadására felhatalmazott nemzeti hatóság tölt ki. A kitöltött formanyomtatványt át kell adni az érintett harmadik országbeli állampolgárnak, aki e nyomtatványon igazolja a beléptetés megtagadására vonatkozó döntés másolatának kézhezvételét. A szóban forgó formanyomtatvány a következőkről tájékoztathatja az érintettet: „az országba való beutazását megtagadtuk [...] hamis/hamisított úti okmánnyal rendelkezik [...] hamis/hamisított vízummal vagy tartózkodási engedéllyel rendelkezik...”⁵⁷

Az iméntieket – összevetve a Btk. területi hatályára⁵⁸ vonatkozó rendelkezésével – nem lehet félreérteni, egyértelműen arról van szó, hogy egy uniós (a másodlagos jog körébe tatózó) forrás, a Schengeni határ-ellenőrzési kódex,⁵⁹ a közokirat-hamisítás büntettének (Btk. 342. §) elkövetőjét – a fent vázoltak szerint – „kiemeli” a magyar állam büntető joghatósága alól,⁶⁰ amikor cselekményét a határátkelőhelyen, a határelőőrzés során alkalmazott rendészeti célú személyazonosítás során leplezik le.

Joggal vetődik fel, hogy maradéktalanul megfelel-e a szóban forgó kérdéskör szabályozása a jogállamiság követelményének. Tekintettel arra, hogy a magyar büntetőjogi szabályozást alapul véve büntett – közokirat-hamisítás – elkövetéséről van szó, előőször közelítsük meg a kérdést a büntetőjog nézőpontjából! Itt és most különősebb okfejtés talán nem szükséges abban a vonatkozásban, hogy a magyar állam büntető joghatósága (*ius puniendi*), azon a területen érvényesíthető, amelyen az állami főhatalmat (*patria potestas*) gyakorolja (lásd: a területi hatályra vonatkozó Btk.-beli szabályokat). Az is egyértelmű, hogy a Btk. 342. §-a a deliktum elkövetőjét általános alanyként, az „aki” szóval jelöli meg. Rövidre fogva: aki Magyarország területén közokirat-hamisítást követ el (teszi ezt például az, aki az országba való belépéshez hamis úti okmányt

57 Az Európai Parlament és a Tanács 562/2006/EK rendelete (2006. március 15.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok közösségi kódexének (Schengeni határelőőrzési kódex) létrehozásáról, 13. cikk, illetve V. melléklet, A–B rész

58 „A magyar büntető törvényt kell alkalmazni a) a belföldön elkövetett bűncselekményre” [Btk. 3. § (1) bek.]

59 „Mint rendelet általános hatállyal bír. Teljes egészében kötelező és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagállamban.” (Lásd: Az Európai Unió működéséről szóló szerződés. Az unió jogi aktusai, 288. cikk)

60 Értelemszerűen ez arra az esetre vonatkozik, ha a beléptetésre a magyar büntetőjog területi hatálya alá vonható helyen kerül sor. Ismert, hogy a beléptetés Magyarországra nem minden esetben történik így.

használ), büntettet követ el, méghozzá tekintet nélkül arra, hogy melyik állam polgára. Ugyanis „a magyarországi jogalkotásban és jogalkalmazásban alapvető zsinórmértékek tekinthető szabályok elvi éllel szögeznek le, hogy a magyar állampolgárok mellett, a hazánkba érkező vagy itt tartózkodó, az országgal állampolgársági kötelékben nem álló személyeknek (idegeneknek) is be kell tartaniuk a jogszabályokat és tartózkodniuk kell minden olyan cselekménytől, amely a magyar büntető törvény szerint büntetendő.”⁶¹

Ismert az is, hogy a Btk. leírja a büntethetőségi akadályokat; a büntethetőséget kizáró vagy korlátozó, vagy büntethetőséget megszüntető okokként, avagy a büntethetőség egyéb akadályaként. Dogmatikai polémia tárgya lehetne, hogy a Schengeni határ-ellenőrzési kódex taglalt rendelkezései büntethetőséget kizáró vagy megszüntető okot alapoznak-e meg. Álláspontom szerint (amelynek itt bővebb kifejtésére nincs hely) büntethetőséget kizáró okról lehetne szó, azonban nem a Btk. 24. §-ára⁶² (a jogszabály engedélyére) való hivatkozással. Nem azért, mert kizártnak tartom (pontosabban jelenleg nincs tudomásom arról), hogy jogszabály megengedné a közokirat-hamisítást. A Btk. 24. §-ának második fordulata ugyanis akkor is büntetlenséget biztosítana, ha az adott cselekményt jogszabály büntetlennek nyilvánítaná.

A kérdés inkább az, hogy a Schengeni határ-ellenőrzési kódex vajon jogszabály-e, illetve vonatkozó rendelkezése, amely abban nyilvánul meg, hogy: „az országba való beutazását megtagadtuk...” értelmezhető-e „büntetlennek nyilvánításként”? A válaszon (legalább) a második kérdésre: nem. Nos, az Alaptörvény szerint⁶³ a Schengeni határ-ellenőrzési kódex (mint az Európai Parlament és a Tanács rendelete) *expressis verbis* nem jogszabály,⁶⁴ bár rendelkezései *erga omnes* erővel bírnak (lásd 54. lábjegyzet). A „büntetlennek nyilvánít” tekintetében pedig – álláspontom szerint – nem ad támpontot az Alaptörvény XXVIII. cikknek (4) bekezdése⁶⁵ sem. A „Senki nem nyilvánítható bűnösnek, és nem sújtható büntetéssel olyan cselekmény miatt, amely az elkövetés idején [...] az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben [...] nem volt bűncselekmény” kitétel ugyanis ez esetre nem vonatkozhat. Egyszerűen azért, mert a Schengeni határ-ellenőrzési kódex arról hallgat, hogy az a magatartás, amelynek úgy mond „eljárásjogi” következménye az érintett személy arról való tájékoztatása, hogy „az országba való beutazását megtagadtuk”, bűncselekmény-e vagy sem.⁶⁶

61 Hautzinger (2014) 254.

62 „Nem büntetendő az a cselekmény, amelyet jogszabály megenged, vagy büntetlennek nyilvánít.”

63 Alaptörvény „T) cikk (2) Jogszabály a törvény, a kormányrendelet, a miniszterelnöki rendelet, a miniszteri rendelet, a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete, az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete és az önkormányzati rendelet Jogszabály továbbá a Honvédelmi Tanács rendkívüli állapot idején és a köztársasági elnök szükségállapot idején kiadott rendelete.”

64 Bár logikai értelmezéssel [lásd Alaptörvény E) cikk (3) bek., amely szerint az Európai Unió joga megállapíthat általánosan kötelező magatartási szabályt] lehetséges a Schengeni határ-ellenőrzési kódex jogszabály voltára következtetést levonni.

65 „Senki nem nyilvánítható bűnösnek, és nem sújtható büntetéssel olyan cselekmény miatt, amely az elkövetés idején a magyar jog vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más állam joga szerint nem volt bűncselekmény.”

66 Ezzel egyetértek, mert a szóban forgó rendeletnek nem az a feladata, hogy magatartásokat bűncselekménynek nyilvánítson.

Felvethető persze, hogy a beléptetés megtagadása a *büntetlenséget nem, csupán az ellenőrzést végző hivatalos személy feljelentési kötelezettségét alapozza meg.*⁶⁷ Hiszen több szempontból is indokolt lehet – amennyiben az elkövető nem magyar állampolgár –, hogy a felelősségre vonása ne Magyarországon történjen. Ezzel kapcsolatban – praktikus szempontokra is figyelemmel – számos kérdés adódhat.⁶⁸ Csak néhány:

- A beléptetést végző hivatalos személy – túl azon, hogy megállapítja az úti okmány hamis voltát stb., és a fentebb említett formanyomtatványon a következőkről tájékoztathatja az érintettet: „az országba való beutazását megtagadtuk” – *milyen eljárási cselekmények végzésére jogosult az elkövető valódi kilétének megállapítására, amennyiben az nem együttműködő e tekintetben?*
- Milyen érdeke fűződik az elkövetőnek ahhoz, hogy együttműködő legyen? A magyar büntetőeljárás nem fenyegeti. Túlzó lenne az a feltételezés, hogy mivel nem érdeke az ellene lefolytatott külföldi büntetőeljárás, ezért önként nem fedi fel valódi kilétét stb.?
- Amennyiben – konkrét esetben – az elkövető kiléte, az elkövetés helye nem állapítható meg (a hazai jogunk szerint kétségkívül bűncselekményt megvalósító magatartás vonatkozásában), *a bűncselekmény pedig nem vonható a magyar büntető joghatóság alá*, melyik állam büntető joghatóságára alapozható a külföldi (például az elkövető honossága vagy az elkövetés helye szerinti) büntetőeljárás?
- Amennyiben az elkövető kiléte és az elkövetés helye (például az az ország, amelynek az állampolgára) megállapítható, egyúttal az is, hogy hazájában halálbüntetés fenyegeti cselekménye miatt, mely állam joghatósága alá vonható a cselekménye?

Józan gondolkodással persze belátható, hogy a Magyarország területére hamis közokirat igénybevételével beléptetést kérő harmadik országbeli állampolgárokkal szemben gazdasági és egyéb megfontolásokból⁶⁹ kiindulva cél- és észszerűtlen az egyébként „szokásos” eljárási rendet alkalmazni. A jogalkotó azonban az (anyagi) büntetőjogi dogmatika rendezőelveinek alapulvételével, a büntetőjog szabályrendszerén belül maradvá, a büntetőjogi szabályozás követelményeinek megfelelően – láthatóan – *nem találta a megoldást.*

A „problémát” viszont *kezeleni kell.* Praktikus szempontokat szem előtt tartva kézenfekvőnek bizonyult a Be. módosítása és a „konkrét” esetre törvény alkotása. A Be. 2003. VII. 1-jén hatályba lépett 170. § (6) bekezdése⁷⁰ a büntetőeljárást kizáró ok kreá-

67 Így nem zárható ki például, hogy az országba hamis úti okmánnal belépni szándékozó (a valódi kilétét felfedni nem kívánó) magyar állampolgár Magyarországra történő beléptetését tagadják meg, gyakorlatilag „kiutasítva” őt az országból.

68 Melyek felvetése és a rájuk adandó válasz nem lehet célja e tanulmánynak.

69 A honi büntetőjogi szabályozásnak, valamint a jogalkalmazásnak is tekintetbe kell vennie a harmadik országbeli állampolgárnak a magyar joghatóság illetékességébe vonásakor azt, hogy olyan személyi körrel van szó, amely más kultúrából érkezik, és nyelvismereti problémák miatt a hatóság támogatására szorul. Lásd Hautzinger (2014) 254.

70 „Nyomozást nem lehet indítani közokirat-hamisítás (Btk. 342. §) miatt, ha a hamis vagy hamisított, illetve más nevére szóló valódi úti okmányt a külföldi az ország területére történő beutazás érdekében használja fel, feltéve, hogy vele szemben idegenrendészeti eljárásnak van helye. Ez a rendelkezés nem alkalmazható, ha a külföldivel szemben más bűncselekmény elkövetése miatt is nyomozást kell indítani.” (Az idézett törvényszövegben az „új” Btk.-nak megfelelően, 2013. július 1-től, a korábbi Btk. 274. §-ára való utalás helyett a Btk. 342. §-ára való utalás szerepel.)

lásával, eléggé sajátosan, de – technikailag – kétségkívül megoldotta a problémát. Fentebb már felvetettem, hogy vajon maradéktalanul megfelel-e a szóban forgó kérdéskör szabályozása a jogállamiság követelményének?

Mint utaltam rá, a jogalkotó jogtechnikai értelemben – *egy konkrét deliktum* (közokirat-hamisítás) *körülhatárolt körben, illetve módon történő elkövetésének esetére, hasznossági szempontok alapulvételével* – szakít az officialitás elvével, feladja azt. Az opportunitás elve mentén enyészik el a büntetőjogi felelősségre vonás lehetősége⁷¹ egy *sui generis, ex lege* eljárás megindítását kizáró ok miatt.⁷²

A büntetőjog pedig lemond arról, hogy az általa szabályozott rendszerben, bárki által⁷³ elkövethető közokirat-hamisításnak nevezett törvényi tényállás kimerítése esetén a saját dogmatikai alapjaira épülő szabályozást adjon, túrva azt, hogy más jogág rendelkezzen – formailag ugyan nem, de tartalmában igen – a büntethetőségi akadályról. Ezt csak „félmegoldásnak” tartom, amely bizonyos esetekben – mint kompromisszum – alkalmas is lehet az adott probléma megoldására. „Féljogállami megoldást” azonban nem ismerek.

Attól nem tartok, hogy a jogalkotó – a Be.-ben e kivételes és „csak” egy törvényi tényállásra vonatkozó (eljárási) akadály „felállítását” követően – akár újonnan felmerülő hasznossági szempontokra hivatkozva újabb hasonló, „konkrét” deliktumra vonatkozó megoldással áll majd elő. Arra nézve azonban, hogy mikor lehet szó bűncselekmény elkövetéséről, és mikor áll fenn büntethetőségi akadály, a büntetőjognak kell választ adnia, méghozzá saját (dogmatikai) rendszerének garanciális szabályain alapuló megoldással.

Befejezés helyett

A bevezető gondolatokban utaltam arra, hogy – álláspontom szerint – a rendészettudomány önálló tudományágként történő elismerésében *kiemelkedő jelentőséggel bírnak a rendészettel „ölelkező” kriminológiai és (büntető)jogi kutatási területek*. A tudomány szabadságának törvényszerűségei alapján a fenti megállapítás természetesen vitatható, és talán vitatják is. A tanulmány reményeim szerint az ilyen jellegű vitákhoz hasznos érvekkel szolgálva támogathatja a velem azonos álláspontot képviselőket. Úgy gondolom (persze kellő elfogultsággal), hogy nem lehet nem észrevenni azt a kölcsönhatást, amely a büntető jogszabályok, valamint az állam büntetőpolitikája, illetve a rendészeti tevékenység rendszerén belül érvényesül, hiszen az előbbieket a keretét, irányát adják a rendészeti szervek közrendvédelmi, illetve bűnüldözési munkájának.

71 A bűncselekményi jelleget, valamint a jogellenességet nem érintve.

72 A Be.-ben szerepelnek olyan rendelkezések, amelyek a büntetőjogi felelősségre vonást akadályozzák. Lásd pl.: „A bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja esetében az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság az ügyész engedélyével a feljelentést elutasíthatja, ha a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy az ügy, illetőleg más büntető ügy felderítéséhez, bizonyításához hozzájárulva olyan mértékben együttműködik, hogy az együttműködéshez fűződő nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdekek jelentősebb, mint az, amely az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződik.” [Be. 175. § (1) bek.] Azonban – a Btk. 342. §-át kivéve – szó sincs arról, hogy a Btk.-ból konkrét deliktum „kiemelésére” kerülne sor.

73 Büntetőjogi értelemben az általános alanyválas feltételeivel rendelkező személyről van szó.

Kétségtől igaz, hogy – amint arra korábban már utaltam – sem a Btk., sem pedig az Sztv. nem teszi ki a rendészet *teljes* anyagi jogát. A jogállam alapvető ismérve a törvények uralma mellett az állami tevékenység törvény alá vetettsége is. A rendészeti szerv azon feladatait, amelyek a tiltó normák betartása feletti őrködésben, megszegésük üldözésében és felderítésében, továbbá az elkövetőknek a szankcionálásra hivatott szervek elé állításában testesülnek meg, *törvénybe kell foglalni*. Elsősorban a Btk.-ba és az Sztv.-be.

„A rendészeti anyagi jog zöme a dolog természeténél fogva büntető anyagi jog és szabálysértési anyagi jog.”⁷⁴ Osztom Szamel Lajos okfejtését és idézett álláspontját. *A büntető anyagi jogot és szabálysértési anyagi jogot magam is a rendészet anyagi jogának tekintem*. Utaltam már arra a feltételezésemre is, miszerint hatványozottan igaz lehet a rendészettudományra, hogy mind a mai napig nem nélkülözi a szakmai vitákat, ellentmondásokat, a különböző jó és „szerencsétlen” kompromisszumok megkötését. Abban viszont biztos vagyok, hogy a Rendészettudományi Doktori Iskola – hazánkban az egyetlen ilyen intézményként⁷⁵ – a rendészettudományi kutatások fontos bázisa lehet.

IRODALOMJEGYZÉK

- Balás P. Elemér (1936): A büntetőjog és a közigazgatás kapcsolatai. In: *A mai magyar közigazgatás. Az 1936. évi közigazgatási továbbképző tanfolyam előadásai*. Budapest, Magyar Királyi Állami Nyomda.
- Balla Zoltán (2000): A rendészet fogalmának tisztázásához. In: *Magyar Közigazgatás*, 50. évf. 1. sz. 18–21.
- Békés Imre – Földvári József – Gáspár Gyula – Tokaji Géza (1980): *Magyar büntetőjog. Általános rész*. Budapest, BM Könyvkiadó.
- Belovics Ervin – Gellér Balázs – Nagy Ferenc – Tóth Mihály (2012): *Büntetőjog I*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- Blaskó Béla (2001): *A bűnösség büntetőjogi, büntetőjog-tudományi problémái*. Budapest, BM Kiadó.
- Blaskó Béla (2013): *Magyar büntetőjog. Általános rész*. Budapest–Debrecen, Rejtjel Kiadó.
- Csemegi Károly (1904): *Közigazgatás és törvénykezés*. In: *Csemegi Károly művei*. Budapest, Franklin Társulat.
- Finszter Géza (2002): A rendészet jogi természete, rendvédelem – honvédelem. In: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények I*. Pécs, MHTT.
- Finszter Géza (2013): A változó rendészet és a rendészettudomány In: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV*. Pécs, MHTT.
- Finszter Géza (2014): *A rendőrség joga*. Budapest, NKE.
- Hautzinger Zoltán (2014): A külföldiekre vonatkozó büntetőjogi rendelkezések rendszere. In: *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. Budapest, NKE.
- Kis Norbert – Hollán Miklós (2013): *Büntetőjog I. Általános rész*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó.
- Kis Norbert – Nagy Marianna (2007): *Európai Közigazgatási Büntetőjog*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- Madai Sándor (2013): A rendészeti feladatellátás, mint közszolgáltatás. In: *Kilengések – Közszolgáltatási változások*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus.

74 Szamel (1992a) 11.

75 Állításommal – természetesen – nem kívánom lebecsülni más kutatóhelyek (tudományos műhelyek) jelentőségét.

- Madai Sándor (2014): A rendészeti közszolgáltatások helyzete. In: *Gyűrűk és sugarak – Mit nyújt egy magyar város?* Budapest–Pécs, Dialóg Campus.
- Nagy Ferenc (2010): *A magyar büntetőjog általános része*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- Nagy Ferenc – Tokaji Géza (1998): *A magyar büntetőjog általános része*. Budapest, Korona Kiadó.
- Pallagi Anikó (2010): A büntetőjogi kodifikáció helyzete. In: *Magyar Rendészet*, 10. évf. 1–2. sz. 4–11.
- Szamel Lajos (1957): *Az államigazgatás törvényességének jogi biztosítékai*. Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó.
- Szamel Lajos (1988): Törvényhozás – bírászkodás – közigazgatás: kísérlet a bírászkodás fogalmának megközelítésére a törvényhozástól, illetve a közigazgatástól való elhatárolással. In: *Állam és Igazgatás*, 38. évf. 8. sz. 695–710.
- Szamel Lajos (1992a): Jogállamiság és rendészet. In: *Rendészeti Szemle*, 30. évf. 3. sz. 3–21.
- Szamel Lajos (1992b): Jogállamiság – szociális jogállamiság – rendészet. In: *Magyar Közigazgatás*, 42. évf. 8. sz. 506–508.
- Szamel Lajos (1992c): A rendészet szankciórendszeréről. In: *Rendészeti Szemle*, 30. évf. 10. sz. 3–25.

Jogszabályok

1869. évi IV. törvénycikk a bírói hatalom gyakorlásáról
1932. évi XIII. törvénycikk a Magyar Királyi Rendőrség fegyverhasználatáról
1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről
1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről
1997. évi CLIX. törvény a fegyveres biztonsági őrsegről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról
1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
1999. évi LXIII. törvény a közterület-felügyeletről
2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról
2011. évi CLXV. törvény a polgárőrségről és a polgárőri tevékenység szabályairól
- 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról
2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

Egyéb hivatkozások

- 9/2004. (III. 30.) AB határozat
- 562/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (2006. március 15.)
- 2012/10/V/2. számú MAB (TÁG) határozat a rendészettudomány elismeréséről
- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

Internetes források

- Az Európai Unió működéséről szóló szerződés. Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex:12012E/TXT> (2015. 08. 20.)
- <https://dea.lib.unideb.hu/dea/handle/2437/199523> (2015. 08. 20.)

SUMMARY

The Connection Between Criminal Law, Administrative Law and Law Enforcement

BLASKÓ Béla

The science of law enforcement is an independent, interdisciplinary branch of science. After decades of often unscientific debates MAB (Hungarian Accreditation Committee) made a significant decision. It needs to be emphasized from time to time during the process of establishing the doctoral school of the science of law enforcement that this branch of science is connected with several other branches and criminological and (criminal) law research is of utmost importance.